

Revisjon, visjon, digitalisering, kulturarv. Løsrevne kommentarer til en rapport.

Kulturrådet, 24. april 2017

Ole Marius Hylland

Riksrevisjonens undersøkning av digitalisering av kulturarven

Dokument 3:4 (2016–2017)

Hva kommer nå?

- Hva står i rapporten?
- Hva er det vi snakker om når vi snakker om digitalisering av kulturarv?
- Hva står ikke i rapporten?
- Hvordan kan vi lese, forstå og bruke rapporten?
- Digitalisering av kulturarv som politikk og/eller praksis
- Handlingsrom og/eller handlekraft og/eller handleliste

Hva står i rapporten?

Hovedfunn

- Ein stor del av kulturarven er framleis **ikkje digitalisert**.
- I arkivsektoren og museumssektoren er mykje av det digitaliserte materialet **ikkje tilgjengeleg** for publikum.
- Departementet har **i liten grad følgd opp** digitaliseringsarbeidet.
- Arkivverket og store delar av museumssektoren har **ikkje prioritert digitaliseringsarbeidet** slik det er føreset.
- Handteringa av **digitalt skapte arkiv** er ikkje tilfredsstillande.
- Det er ikkje etablert felles løysing for **langtidslagring**.

M.a.o.

- Ufullstendig digitalisering
- Manglende prioritering og styring

= Misforhold mellom mål og resultat

= «Regjeringen og forvaltningen har ikke gjort det som Stortinget har sagt at de skulle gjøre»

Pressemelding

– Manglende digitalisering kan føre til at kulturarv går tapt

Trass i målet frå Stortinget om best mogleg tilgang til kulturarv, er størsteparten av samlingane i norske kulturinstitusjonar framleis ikkje digitaliserte. – Konsekvensane av dette er potensielt store. Utan ein digital kopi kan kulturarv gå tapt, seier riksrevisor Per-Kristian Foss.

Publisert 07.02.2017 12:00

Riksrevisjonen 2008:

- Dersom museenes samlinger ikke blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt, sier riksrevisor Jørgen Kosmo i en pressemelding.

(Dokument nr. 3:10 (2007-2008) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer*)

Tap av kulturarv

Rapportens siste setning:
«Utan ei løysing for
langtidslagring er det risiko for at
det digitaliserte materialet i
museumssektoren kan gå tapt».

Hvor stor er risikoen? I praksis?
Finnes det illustrerende
eksempler på faktisk tap?

Begrepsavklaring

F.eks. om kulturarv:

«Kulturarven er dei delane av fortida, både i form av materielle og immaterielle kulturuttrykk, som eit samfunn vel ut for å ta med seg inn i framtida.»

3 overordnede kommentarer

1. Kulturdepartementets rolle - abdikasjon, manglende interesse, vilje eller kompetanse?
2. Stillstand og utvikling. (Alt står stille i en rasende fart)
3. Rapporten viser (ufrivillig) noe av utfordringen med ABM-ideen: forholdet mellom hva som skiller dem og hva som samler dem.

Kulturdepartementet

- «Departementet har ansvar for at styringsdialogen fungerer på ein formålstenleg måte, og når Kulturdepartementet i liten grad ser ut til å ha følgd opp dette nærare, meiner Riksrevisjonen at styringa ikkje i tilstrekkeleg grad er tilpassa eigenarten og risikoen i verksemda.»
- «Slik Riksrevisjonen vurderer det, har ikkje Kulturdepartementet i stor nok grad følgd opp arbeidet med digitalisering i Nasjonalbiblioteket, Arkivverket og museumssektoren.»
- «Undersøkinga gir grunnlag for å stille spørsmål ved om Kulturdepartementet i stor nok grad har følgd opp arbeidet med digitalisering i Nasjonalbiblioteket, Arkivverket og museumssektoren.»
- Men hva er *styring* og *oppfølging* i praksis?

Stillstand/tempo.

«en teknologisk utvikling i rasende fart» (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om en nasjonal strategi for digitalisering i norsk skole)

«Det er noen digitale megatrender som driver utviklingen i rasende fart, og bidrar til at nye aktører, økosystemer og forretningsmodeller blir født så å si daglig.» (digi.no, 2015)

«Den teknologiske utviklingen og digitaliseringen skjer i en rasende fart.» (Monica Mæland, pressemelding, 31.03.2017).

Rasende?

Noen nye ideer, prinsipper og forslag siden 2006?

Hva står ikke i rapporten?

Hva står ikke, #1

Riksrevisjonens egen rolle

Hvorfor ble dette temaet valgt ut for revisjon? (Foranalyse – Standard for forvaltningsrevisjon)

Målet er gitt og diskuteres ikke. Også i liten grad virkemidlene for å nå målet.

Anonymitet – alt er representert av etater, institusjoner, organisasjoner. Ingen individer, personer, navn, forfattere, informanter.

A er ikke B er ikke M

Kulturarv er ikke kulturarv.

Hva står ikke, #2

Digital formidling er ikke digital formidling

Forholdet mellom politikk og praksis: fra familie- og kulturkomiteen til digitaliseringsprosjekt ved det enkelte museum.

Relasjoner til størrelser *utenfor* revisjonskriteriene og revisjonsområdet: historikk, andre museer, departementer

OG: En digital bruker er ikke en digital bruker.

Den digitale brukeren

Hvem er den digitale brukeren og hva gjør hun?

Ikke nok kunnskap om dette. RRs gjennomgang av brukerundersøkelser viser dette.

Dette må relateres til et av revisjonskriteriet som RR bruker:

«Stortinget har slutta seg til målet om at kultur- og kunnskapskjelder skal formidlast slik at dei er tilpassa til føresetnadene og behova til dei ulike brukergruppene»

Dette vet vi ikke nok om, og det er også en stor svakhet ved rapporten og brukbarheten til den. (Men ikke nødvendigvis RRs feil).

Analoge vs. digitale brukere

Sektor	Analoge besøk	Digitale besøk
(Digitale) arkiv		
(Digitale) bibliotek		
(Digitale) museum		

- Hva preger den analoge og den digitale brukeren for de tre kulturarvsinstitusjonene?
- Hvilken grad av sammenfall er det mellom de to brukerbehovene og -atferdene?
- Digitale verktøy og digitalisering: ypperlig verktøy til overføring/lagring/formidling av *informasjon*. Krevende verktøy for å formidle/skape *opplevelse*.

Gi meg en B

- **Brukere og brukermønstre – vet vi nok? (Nei)**
- **Finnes superbrukeren, den idealiserte brukeren? (Nei)**
- **Behov for mikrostudier av brukere: hvordan brukes disse kildene? Hvordan brukes de ikke?**
- **Hvorfor bruker ikke enda flere disse kildene?**
- **I hvor stor grad skal man oppdra brukerne og i hvor stor grad skal brukerne oppdra institusjonene?**
- ***Dersom* det er en motsetning mellom aktiv deltagelse og vanntett faglig kvalitetssikring – hva er viktigst?**

Hvordan kan vi forstå, lese og bruke rapporten?

Is it a bird, is it a plane, is it forvaltningsrevisjon?

- Ikke en evaluering, ikke forskning, ikke politikk.
- *Forvaltningsrevisjon*, må leses i lys av dette
- Anonym, etterrettelig, uangripelig og mangelfull.
- Har en rolle i stortingets kontroll med regjeringens forvaltning. Brukbarheten utenfor denne er kanskje begrenset.
- Særegen genre: Rapporten er et vedlegg til en brevveksling mellom Kulturdepartementet og RR.
- Tidligere rapporter om samlingsforhold ved statlige museer: viktig argument for satsing på samlingsforvaltning. Hva med denne?

Forvaltningsrevisjon

«Stortinget har fastsatt at Riksrevisjonen skal gjennomføre systematiske undersøkelser av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra Stortingets vedtak og forutsetninger, det vil si forvaltningsrevisjon». (Retningslinjer for forvaltningsrevisjon)

Sentralt fra tidlig 90-tall og fremover. Økende betydning av og synlighet for RR.

Digitalisering av kulturarv som politikk og/eller praksis

Kulturarv + digitalisering = sant

- Et mangeårig forhold
- Kulturarvskilder blant det tidligst digitaliserte materialet
- Høy kvalitet, ikke rettighetsbelagt, kulturpolitisk og offentlig interesse
- Fritt tilgjengelig kvalitetsinnhold var tilstede på nettet før nettet ble kommersielt interessant

Digitalisering i norsk abm-sektor

- Bibliotek: Nasjonalbiblioteket –digitalisering av alle norske bøker frem til 2000 før 2017.
- Arkiv: Digitalarkivet siden 1998. Den mest brukte kulturarenaen i Norge (målt i besøkstall)
- Museer: Digitalisering siden 1993, fotosamlinger først, siden kataloger, siden digital formidling.
- Museene: den kulturarvsinstitusjonen hvor ideene om digitaliseringens sosiale og demokratiske potensial har vært mest eksplisitt
- Digitalisering og demokrati i museumspolitiske dokumenter siden midten av 90-tallet. Jf. NOU 1996:
 - IT kan «gjera informasjon og kunnskap i musea lettare tilgjengeleg for omverda»
 - «Ein klar tendens i bruk av IT går mot ein stendig tettare kontakt mellom institusjonar, gjerne over landegrensar, via Internett»
 - «I den sentrale planlegginga av bruk av IT bør ein tenkja på å stimulera tiltak som på ein kreativ måte tek i bruk IT for å knyta museum tettare opp mot skuleverket og som gjer det lettare for verda utanfor musea å tileigna seg informasjon og kunnskap i musea»

Den digitale kulturarvens organisering – et lappeteppe

- Tre departement + sektoransvar
- Direktorat og/eller underliggende etater
- Regionale og lokale aktører
- Prosjekter, tiltak og tjenester
- Hvor og av hvem føres kulturpolitikken på dette området?
Departementene relativt tilbaketrukne.

Aktører og prosjekter

Departementer	Etater/direktorater/ nasjonale institusjoner	Organisasjoner/ enheter	Tjenester /prosjekter	
Kulturdepartementet	ABM-utvikling (2002–2010)		Kulturnett	
		Museenes datatjeneste, KulturIT	ABM-søk PrimusWeb, Norsk digitalt museum	
			Norsk digitalt bibliotek	
			ASTA	Arkivportalen.no
			BIBSYS	Oria.no
		Kulturrådet		Europeana
			Norvegiana API	
			Digitalt fortalt	
			Kultur- og naturreise	
		Nasjonalbiblioteket		Immateriell kulturarv
			Bokhylla.no	
			Biblioteksøk galleriNOR	
		Riksarkivet		Digitalarkivet Kildenett.org
		Norsk lokalhistorisk instiutt		lokalhistoriewiki.no
	lokalhistorie.no			
Kunnskapsdepartementet	Universitetsmuseene	MUSIT	Dokumentasjonsprosjektet	
			Museumsprosjektet	
		Universitetsmuseenes samlingsportaler		
		Nasjonalt digitalt universitetsmuseum		
		NTNU Vitenskapsmuseet	Norark.no	
	Registreringsentral for historiske data, UiTø			
Miljøverndepartementet	Riksantikvaren		Askeladden, Kulturminnesøk	
			Kulturminnebilder.no	

Gamle utfordringer blir som nye (da capo)

- Hvordan samler man kompetanse på digital teknologi, samlingsforvaltning, museumsformidling og kulturpolitisk/strategisk tenkning?
- Hva skjedde egentlig med den strategiske tenkningen som var en av kjerneoppgavene til ABM-utvikling?
- Hva er vunnet og hva er tapt i en ny organisering? Ligger det noen lærdom i ABM-utviklings ruiner, og hva er eventuelt denne?
- Ligger det noe i politikken og forvaltningens organisering og prestisje som hemmer mer enn fremmer det gode samarbeidet om digital kulturarv? (Kanskje)

Handlingsrom og/eller handlekraft og/eller handleliste

Handlelisten er på plass.

Mangel: overordnet handlingsrom og handlekraft, evne og vilje

Særlig på museumsområdet. (jf. RRs rapport)

Digitalt kulturarv: et område hvor det er behov for oppdatert, velinformert og handlekraftig politikk – hvor trolig ikke markedet eller de tusen blomster kan og bør vokse fritt.